

Gli ultimi due capitoli sono dedicati al culto tributato dai Rovignesi a S. Eufemia martire di Calcedonia e a tale riguardo l'A. illustra le solenni festività del luglio 1900 per l'XI centenario del suo prodigioso approdo attraverso le testimonianze dei contemporanei. Chiude il volume una bibliografia d'interesse sacro su Rovigno.

In definitiva, dopo tante pagine ricche di informazioni ma anche intrise d'amore e di nostalgia, direi che emergono manifestamente le intenzioni dell'A., che ha inteso offrire col suo volume non solo una proficua occasione di conoscenza, ma anche uno strumento destinato all'uso di quanti vorranno far rivivere l'espressione di quella fede bimillenaria, enzima e fondamento della civiltà istriana. Temo però che quest'ultimo auspicio sia destinato all'utopia perché la sensibilità e la cultura dell'età postmoderna additano altri percorsi all'affermazione della fede cristiana.

Giuseppe Cuscito

Istarski sabor / La Dieta istriana, uredio / a cura di Neven Budak, Poreč – Parenzo: Zavičajni muzej Poreštine – Museo del territorio parentino / Humaniora, 2011., 255 str.

Koncem 2011. iz tiska je izišla dvojezična monografija *Istarski sabor / La Dieta istriana* pod uredništvom poznatoga zagrebačkog povjesničara-medievalista Nevena Budaka. Knjiga u kojoj je zastupljeno petero autora objavljena je u sklopu cjelogodišnjega programa obilježavanja 150. godišnjice uspostave Istarskoga pokrajinskog sabora, a urednik se, prema vlastitim riječima, pri oblikovanju oslonio na iskustvo stečeno godinu prije, radom na publikaciji o Hrvatskom saboru. Povjerenje je za pisanje tekstova, uz dvije stručnjakinje iz Zavičajnoga muzeja Poreštine, ukazano trima studentima iz Zagreba i Pule. Spomenuta, pak, dvojezičnost dosljedno je provedena te je svaki sadržaj na hrvatskom jeziku popraćen talijanskim prijevodom.

Premda koncizan, urednički "Predgovor" (6-7), pored uvida u navedeni oblikotvorni proces, nudi i uvod u sljedeća poglavlja. Poneki će čitatelj, doduše, vjerojatno ostati zbunjen koncepcijom prema kojoj je knjiga "posvećena Istarskom saboru, ali se u dva teksta govori o saborovanjima u Istri i u drugim povijesnim razdobljima, iako ti fenomeni nisu međusobno povezani"

(6), ali ovo je doista najbolja definicija sadržaja monografije. Je li širina u pristupu naslovnoj temi posljedica želje da se prednost pruži osnovnim obavijestima i tako knjigu približi većem broju zainteresiranih ili neizbježna posljedica nedovoljne istraženosti Istarskoga pokrajinskog sabora kao institucije, prepušteno je prosudbi svakoga tko knjigu uzme u ruke.

Pulski student povijesti Ivan Hrastovčak prikazao je “Saborovanja u Istri u srednjem vijeku” (9-47). Zasnovan na uvidu u reprezentativne radove novije hrvatske, slovenske i talijanske historiografije, tekst posljednjim dijelom izlazi iz naslovom određenoga okvira, što se, za pretpostaviti je, može opravdati kontinuitetom kasnosrednjovjekovne podjele Istre na mletački i habsburški dio sve do propasti *Serenissime* 1797. godine. Ipak, naglasak je stavljen na rani srednji vijek, a posebno na Rižansku skupštinu održanu 804. godine, događaj koji kontinuirano pobuđuje povjesničarski interes.

Najkvalitetniji prilog monografiji pružila je Elena Poropat u poglavlju “Povijest Istarskog sabora kao političkog tijela” (49-101). Historiografske raščlambe administrativnoga ustroja istarskoga poluotoka tijekom XIX. stoljeća, točnije između propasti Mletačke Republike i svršetka Prvoga svjetskog rata, uglavnom su nepoznate širem čitateljstvu jer su objavljivane u stručnoj periodici ili, u slučaju često zanemarivane monografije Ivana Beuca *Istarske studije*, u vlastitom izdanju. Crpeći podatke za svoj prilog iz nevelikoga broja radova koji spadaju u navedeni korpus autorica je na jasan i pristupačan način ocrtala kroki političkih okvira kojima se nastojalo na što učinkovitiji način upravljati Istrom kao dijelom Habsburške Monarhije. Prikladno, najviše je pažnje pridano Istarskom pokrajinskom saboru (1861. – 1916.), odnosno političkim i društvenim karakteristikama koje su utjecale na oblikovanje i djelovanje ove institucije.

Prilog drugoga pulskog studenta, Igora Stanića, “Sabor u Pazinu i njegove odluke 1943. godine” (103-118), korektan je, sažeti prikaz konteksta koji okružuje povijesni pazinski sastanak 13. rujna 1943. Održano u euforičnom ozračju nakon kapitulacije Italije, pazinsko zasjedanje popisom sudionika i tekstom proglašenja “Istarskom narodu” pruža izuzetno svjedočanstvo o karakteru antifašističkoga pokreta u Istri te je stoga neizbježno obrađivano u svakom historiografskom prilogu o Drugom svjetskom ratu na poluotoku. Pohvalno je što su, makar i lapidarno, spomenuti traumatični događaji koji neizostavno prate povijesne prevrate.

Poglavlje “Sakralna i profana sjedišta Istarskog sabora: Poreč – Pula – Kopar” (119–183), iz pera Elene Uljančić-Vekić, donekle odskaače od ostatka sadržaja monografije jer je koncipirano oko povijesti četiriju različitih zgrada u trima gradovima koji su, kroz duži ili kraći period, bili sjedištem Pokrajinskoga sabora. Autoričin elokventan pristup omogućava čitatelju pristupačan uvid u kompleksnu tematiku kojom su obuhvaćene povijesno-umjetničke, ali i društveno-povijesne sastavnice. Višekratno pregrađivan srednjovjekovni franjevački samostan u Poreču služio je nakon odlaska redovnika iz Poreča početkom XIX. stoljeća u različite svrhe, a između 1861. i 1897. udomio je istarske zastupnike. Sabor je potom kratkotrajno prenesen u pulsku gradsku vijećnicu, a potom, između 1899. i 1910. u Kopar, gdje je zasjedao u nekadašnjoj crkvi sv. Klare i gradskom kazalištu. Ionako napete sjednice početkom XX. st. doista su sve više nalikovale kazalištu te nakon 1910. Sabor više nije zasjedao.

Knjigu zatvara pregled “Istaknutih zastupnika u Istarskom saboru” (185–252) čije je biografije priredio zagrebački student Josip Banić. Mladi se autor vrlo dobro snašao u nezahvalnoj ulozi izbornika sedamnaestorice značajnih muževa onodobne istarske političke pozornice. Biografije su sadržajno i oblikom ujednačene, a činjenicama je, prikladno, dana prednost pred polemičnim tonovima. Ako je kriterij pri odabiru bio onaj istaknut u naslovu, s talijanske strane je, umjesto Carla De Franceschija koji, uostalom, i nije bio zastupnik nego saborski tajnik, među odabranima svakako trebao biti Lodovico Rizzi, dugogodišnji zemaljski kapetan i predvodnik nacionalno-liberalne politike početkom XX. stoljeća. S hrvatske je, pak, strane zapostavljen Ivan Zuccon, koji je kao zemaljski prisjednik neosporno u Saboru imao značajniju ulogu od, primjerice, drugog Medulinca Luke Kirca, ili krčkoga biskupa Antona Mahnića, uvrštenih u ovaj popis. Kako su De Franceschi, Kirac i Mahnić nedvojbeno značajne osobe u razvoju talijanskoga, odnosno hrvatsko-slovenskoga političkog pokreta, njihov bi odabir svakako bilo lako opravdati sretnijim odabirom naslova poglavlja.

Monografija *Istarski sabor / La Dieta Istriana*, obogaćena brojnim slikovnim priložima, donosi korisne početne informacije zainteresiranim za istarsku prošlost, a popisima bibliografije, priloženima svakom, osim posljednjem poglavlju, upućuje ih na nastavak proučavanja. Snažniji će impuls znanstvenom istraživanju Istarskoga sabora kao institucije i okolnosti u kojima je djelovao, vjerujemo, ipak pružiti budući zbornik radova s

međunarodnoga znanstvenog skupa održanog u Poreču od 13. do 15. listopada 2011., izložba *Perom i šakama* te projekt digitalizacije zapisnika sjednica Pokrajinskog sabora.

Mihovil Dabo

Darko Dukovski, *Istra i Rijeka u prvoj polovici 20. stoljeća (1918. – 1947.)*, Zagreb: Leykam international, 2010., 180 str.

U izdanju nakladničke kuće *Leykam international* izišla je 2010. godine još jedna knjiga u sklopu biblioteke „Hrvatska povijest“ čiji je urednik Neven Budak. Kao 3. svezak Hrvatske povijesti u 20. stoljeću, knjiga Darka Dukovskog *Istra i Rijeka u prvoj polovici 20. stoljeća (1918. – 1947.)* ujedno je i prva izdana knjiga iz toga dijela biblioteke. Knjiga, čiji su recenzenti Damir Agičić i Tvrtko Jakovina, izdana je u dvije inačice, tvrdim i mekanim uvezom formata 24x17 cm. Inače, Dukovski je vrsni poznavatelj toga razdoblja istarske povijesti, poznat po svojim prijašnjim knjigama *Fašizam u Istri 1918-1943*, *Svi svjetovi istarski ili još - ne - povijest Istre prve polovice XX. stoljeća*, *Rat i mir istarski. Model povijesne prijelomnice 1943. - 1955.* i drugima.

Knjiga je, nakon uvoda (9-13) u kojemu je opisano stanje u Istri i Rijeci u kakvome je dočekana prijelomna 1918. godina, podijeljena u tri velike cjeline, odnosno tri glavna razdoblja: razdoblje talijanske uprave (1918. – 1943.), razdoblje njemačke okupacije i narodnooslobodilačke borbe (1943. – 1945.) te prijelazno razdoblje do sjedinjenja Istre i Rijeke s Jugoslavijom (1945. – 1947.). Nakon uvoda i svake cjeline autor nam donosi relevantnu bibliografiju za spomenuta razdoblja, tematski klasificiranu. Svaka cjelina podijeljena je u nekoliko poglavlja, koja ćemo istaknuti, i dodatna potpoglavlja, koja neće biti posebno istaknuta u ovome prikazu. Tekst je knjige obogaćen mnogobrojnim fotografijama, a na kraju i sa sedam povijesnih zemljovida (162-168). Sadrži, također, imensko (170-172) i mjesno kazalo (173-176).

Prvu cjelinu otvara poglavlje “Talijanska okupacija Istre (1918. – 1920.) i administrativno-upravne preobrazbe” (16-20), u kojem autor opisuje stanje neposredno prije dolaska talijanskih snaga u Istru nakon Prvoga svjetskog rata, sam dolazak i promjene koje su uslijedile nakon njega, do Rapalskoga ugovora od 12. studenoga 1920., kada Istra i obližnji otoci bivaju priklju-